

Kratek oris zgodovine šolstva na Jesenicah

Zgodovina šolstva na Jesenicah je še vedno slabo raziskana. Kljub arhivskemu gradivu, ki ga hranijo v Gornjesavskem muzeju Jesenice, Slovenskem šolskem muzeju, Zgodovinskem arhivu Ljubljana in Nadškofijskem arhivu v Ljubljani ter jubilejnih zbornikih, ki so jih izdale posamezne šole, nimamo celovite študije o zgodovini šolstva na Jesenicah. Tudi ta prispevek ne bo mogel zapolniti vrzeli in nadomestiti raziskovalnega dela zgodovinarjev. Njegov namen je bralcem na kratko predstaviti zgodovino šolstva in posameznih šol, na katere se nanašajo v nadaljevanju objavljene osebne zgodbe in spomini.

O prvi šoli na Jesenicah so ohranjeni različni podatki. V zapisu Stanka Lampiča, učitelja Državne mešane ljudske šole na Jesenicah, najdemo podatek, da so leta 1814 v najetih prostorih hiše »Pri Janezku« na Murovi uredili zasilno šolo. Več o tem je bilo v župnijski kroniki, ki je med drugo svetovno vojno zgorela. V rokopisu Franca Pokorna, jeseniškega kaplana v letih 1897 – 1900, ki je izpisoval podatke iz izgubljene župnijske kronike, je zapisano, da je že leta 1646 jeseniški »šomošter« Matevž Kemperle učil šolarje v svoji hiši. Leta 1964 je v časniku *Železar* v nadaljevanjih začel izhajati Oris zgodovine jeseniškega šolstva, ki ga je napisal ravnatelj Jože Tomažič. V uvodu je omenjena nedokazana domneva o protestantski šoli v Ruardovi graščini na Stari Savi. Kasneje se omenja prvi učitelj Matevž Kemperle, za njim pa graščinski kaplan Andrej Peterman, ki je leta 1684 učil fužinske otroke na Savi brati, pisati in verouk. Splošna šolska naredba iz leta 1774, ki jo je izdala cesarica Marija Terezija, je zahtevala ustanovitev državnih osnovnih šol, imenovanih normalke, in uvedbo splošne šolske obveznosti. Učitelji so morali opraviti poseben pripravljalni tečaj. Šole so nadzorovali šolski nadzorniki, financirale pa so se iz šolskih skladov (šolnine, prispevki, davki).

Leta 1777 je dal baron Žiga Zois v pripravniškem tečaju izšolati dva učitelja. Padar Lorenz Wilonnizer je pričel učiti otroke v Zoisovi graščini na Javorniku. V zapisu Franca Pokorna zasledimo, da je v listinah farnega arhiva omenjen učitelj Jernej Bobulare, ki je leta 1794 stanoval in učil v Ruardovi hiši št. 7 (Kasarna) na Savi, kjer je bila učilnica v prvem nadstropju. Isti učitelj je imel nato učilnico v Ruardovem mlinu na Plavžu. Leta 1804 se je preselil v Štrukljevo hišo (št. 34) na Murovi, ki so jo kasneje podrli. Hiša je dobila ime »Pri šomoštru«. V letih 1809 – 1813 je sledila francoska

zasedba. Leta 1814 so na Jesenicah ponovno vzpostavili zasilno šolo v najetih prostorih hiše št. 18, »Pri Janezku«, na Murovi. Pouk je tam potekal do leta 1818, ko je zaradi neurejenega financiranja prenehal. Kasneje se je šola ponovno preselila na Savo, v Ruardovo hišo št. 8, »Pri Markotu«. Prav tu naj bi bila po podatkih Franca Pokorna leta 1820 ustanovljena redna šola. Po podatkih iz rokopisa učitelja Stanka Lampiča pa naj bi bila redna enorazrednica na Jesenicah ustanovljena v hiši »Pri Janezku« na Murovi leta 1825. Vsekakor je bila šola leta 1827 »Pri Janezku«. Obiskovalo jo je okoli 70 učencev. Za naslednja leta ni podatkov, a Pokorn omenja, da je bila pred letom 1848 šola ponovno na Savi. Imenovala se je tudi Industrijska šola. Tega leta se je preselila v Ahčinovo hišo (pod cerkvijo) na Jesenicah. Redno jo je obiskovalo okoli 80 učencev. Leta 1869 je bil sprejet nov šolski zakon, ki je uzakonil štiriletna učiteljišča. Leto pozneje je bilo ustanovljeno učiteljišče v Ljubljani. Ko so Jesenice leta 1870 dobile železniško povezavo z Ljubljano in Trbižem, so postale pomembno prometno in trgovsko središče. Število prebivalcev se je povečevalo, s tem pa tudi število šolarjev, ki jih je bilo že okoli 100. Šolski prostori so postali pretesni. Leta 1882 je bila naprodaj Kosova graščina in jeseniška občina jo je za 10.000 goldinarjev odkupila od Kranjske industrijske družbe (KID). Prostore so preuredili za šolske potrebe. V pritličju sta bili dve učilnici, stanovanje za čistilko in prostor za kurjavo. V prvem nadstropju je bilo stanovanje za učitelja, šolska pisarna, kabinet za knjige in učilnica. V drugem nadstropju so bile še tri velike učilnice. Dotedanja enorazrednica je bila razširjena v dvorazrednico, ki jo je obiskovalo 126 učencev. Že leta 1887 je postala trirazrednica, število učencev pa se je povečalo na 161.

Novi šolski zakon iz leta 1889 je uzakonil državne in občinske šole ter ukinil patronat. Uvedel je dva tipa šol, osnovne ljudske in meščanske šole. Nadzorovali so jih šolski sveti. Obvezno šolanje je trajalo osem let. Učitelji so opravljali le še učiteljsko službo, nič več cerkovniške. Kot obvezna je bila predpisana šolska kronika, ki je za Jesenice ohranjena od leta 1897 dalje. Žal je bila najstarejša kronika uničena med drugo svetovno vojno.

Prehod v 20. stoletje je čas velikih sprememb. Leta 1897 je ugasnil plavž na Savi. KID je zgradila novega v zaledju tržaškega pristanišča. Na Jesenicah so zgradili jeklarno s Siemens-Martinovimi pečmi in predelovalne obrate na Javorniku. Oba obrata naj bi povezala nova železniška proga. Tako so pričeli z gradnjo bohinjske železnice, ki

jo je 19. julija 1906 slovesno odprl avstrijski prestolonaslednik Franc Ferdinand. Eno glavnih gradbišč je bil Karavanški predor. Novi obrati in prometne povezave so na Jesenice privabili številne priseljence. Z njimi se je večalo tudi število šoloobveznih otrok. V šolskem letu 1900/1901 je osem oddelkov obiskovalo 425 učencev, deset let pozneje pa je deset oddelkov obiskovalo že 730 učencev. Kosova graščina je postala pretesna in pouk je potekal tudi v zasilnih učilnicah v sosednjih hišah. Pri Balohu je bil še otroški vrtec.

KID je bila, kot mnogo drugih podjetij na Kranjskem, v večinski lasti nemškega kapitala. S tem pa se je širilo k nam še nemško šolstvo. V vseh večjih industrijskih krajih so ustanovili privatne nemške šole. Na pobudo KID je bila tudi na Jesenicah ustanovljena privatna nemška šola, ki je s poukom začela v šolskem letu 1903/1904, in sicer v Ruardovi graščini na Savi. Obiskovalo jo je 48 učencev. S posojilom Kranjske hranilnice je bila leta 1906 nasproti glavne pisarne KID zgrajena nova nemška šola. V njej so bile 4 učilnice, 1 kabinet za učila, 1 godbena soba, pisarna, stanovanje za upravitelja, 2 opremljeni sobi za učitelja, 1 soba za nemški vrtec, 1 soba za vzgojiteljico in telovadnica. Pouk se je začel v novih prostorih v šolskem letu 1906/1907. Potekal je v nemškem jeziku. Nemško šolo so ukiniteli ob koncu 1. svetovne vojne. Nekaj let zatem so obstajale nemške paralelke v slovenski šoli, potem pa so tudi te ukiniteli.

Med slovensko in nemško šolo je prihajalo do napetosti. V načrtu je bila gradnja nove šole in ko je nemška šola dobila novo poslopje, so se pospešile tudi priprave za gradnjo nove slovenske šole. Končno so v šolskem letu 1913/1914 zgradili novo slovensko šolo (današnja gimnazijo), ki jo je takrat obiskovalo 694 šolarjev. Jeseni 1914 so začeli s selitvijo v novo stavbo, da je ne bi zasedla vojska. Šolo so slovesno odprli 5. aprila 1915. Otroci z Javornika in Koroške Bele so hodili v svojo štirirazrednico. Podružnične šole pa so bile še na Blejski Dobravi, v Javorniškem Rovtu in v Planini pod Golicu.

V času 1. svetovne vojne je bil pouk večkrat moten, saj so v šoli uredili začasno vojaško bolnišnico. 17. avgusta 1917 so italijanska letala bombardirala Jesenice, vendar niso povzročila večje škode. Huje je bilo na Koroški Beli, kjer so bile v porušeni vasi tudi smrtne žrtve. Najdaljša prekinitev pouka je bila v šolskem letu 1917/1918, ko je vojska zasedla najprej nekaj učilnic, nato pa vse poslopje. Konec oktobra 1918 je bila razglašena nova država Slovencev, Hrvatov in Srbov. Po kapitulaciji Avstro-Ogrske pa so 1. decembra 1918 razglasili zedinjenje s kraljevino Srbijo v kraljevino Srbov, Hrvatov

in Slovencev. Začeli so se boji za severno mejo, ki so potekali tudi v Gornjesavski dolini. Po koncu 1. svetovne vojne se je, jeseni leta 1918, začelo novo šolsko leto na jeseniški osnovni šoli, v katero se je vpisalo okoli 440 učencev. V prostorih šole je popoldan delovala še Obrtno-nadaljevalna šola, ki jo je vzdrževala KID. Ob nedeljah dopoldan je tam od leta 1920 delovala še Strokovna šola podružnic kovinarjev tovarne na Savi.

V nekdanji nemški šoli je leta 1920 dobila svoje prostore meščanska šola, ki jo je ustanovil Višji šolski svet, financirali pa občini Jesenice in Koroška Bela. Najeti prostori so kmalu postali premajhni in tako je leta 1929 občina najeto poslopje odkupila ter načrtovala dozidavo novega trakta. Načrte je najprej zaustavila svetovna gospodarska kriza, dokončno pa druga svetovna vojna. Jeseniška meščanska šola je bila obrtno-industrijskega tipa. Leta 1935 se je preimenovala v Državno meščansko šolo dr. Franceta Prešerna.

KID je 19. novembra 1938 zaradi potreb po kvalificiranih delavcih železarskih poklicev ustanovila Železarsko strokovno nadaljevalno šolo Kranjske industrijske družbe s pravico javnosti. Redni pouk se je pričel že 25. oktobra 1938. leta. Šolali so se lahko učenci, katerih starši so bili zaposleni pri KID. Teoretični pouk je potekal v spodnjih prostorih gostinskega obrata Kazina, praktični pouk pa v stranskih prostorih konstrukcijske delavnice v železarni. Prvi izdelki učencev so bili pripomočki za učno delavnico in razno orodje. Učenci so imeli s tovarno sklenjeno učno pogodbo in so v času šolanja dobivali plačo. Šola je leta 1942 Podmežaklo dobila internat in ga uporabljala do leta 1948.

Začetki izobraževanja na področju glasbe so na Jesenicah povezani z ustanovitvijo železarske godbe KID leta 1891. Železarna je njeno delovanje podpirala in plačevala kapelnika iz ljubljanske vojaške godbe, ki je na Jesenicah skrbel za šolanje godbenikov. Pred 1. svetovno vojno se je godba razdelila na dve, ustanovili pa so še društveno, kasnejšo Krekovo prosvetno godbo, ki je imela svojega učitelja. Po 1. svetovni vojni so ustanovili kovinarsko in sokolsko godbo, ki sta imeli vsaka svojega učitelja. Železarna je imela še elitni salonski orkester, ki so ga sestavljali uradniki. Med 2. svetovno vojno sta delovali nemška in tovarniška godba. V okviru tovarniške godbe so spomladi 1943 pod okriljem KID ustanovili glasbeno šolo.

Pred 2. svetovno vojno je jeseniška občina zaukazala gradnjo šestih zaklonišč: v

carinarnici, v ljudski in meščanski šoli, pred ljudsko šolo, za železničarskimi hišami in ob cesti k farni cerkvi. Njihova velikost je bila takšna, da se je vanje lahko zateklo po sto ljudi.

6. aprila 1941 se je začela druga svetovna vojna. Nemci so na Karavanke poslali le manjše enote, Jesenice pa so 11. aprila zasedle enote italijanske vojske. Italijani so zasedli tudi šolo in požgali šolsko knjižnico ter uničili šolski inventar, ki ga niso potrebovali. Že 19. aprila so za njimi oblast prevzeli Nemci, postavili so močno posadko in protiletalsko obrambo. Takoj so zaprli vse slovenske šole. Poslopje narodne šole so za silo uredili in pričel se je pouk v nemškem jeziku, z nemškimi učitelji. Meščanska šola je bila ukinjena 12. aprila 1941, ko je okupatorska oblast odpustila učitelje in jih večino preselila v Srbijo. V prostorih meščanske šole pa je bila nato nemška meščanska šola. Redni pouk je trajal do eksplozije in zrušitve dela stavbe, 29. novembra 1944, ko je umrlo sedem učenk in učiteljica. Na dogodek nas opozarja spominska plošča na stavbi nekdanje šole in današnje kemične čistilnice. Tako se je končalo obdobje meščanske šole, ki jo je po osvoboditvi zamenjala gimnazija. 1. marca 1945 je prišlo do bombnega napada na zelo pomembno jeseniško železniško križišče. Bombe so padale ne samo na železnico, ampak tudi na številne okoliške hiše. Porušenih in težko poškodovanih je bilo okoli 130 upravnih, stanovanjskih in gospodarskih poslopij, šola pa ni bila poškodovana. V napadu je bilo več kot sto mrtvih in težko ranjenih. 9. maja 1945 so tudi Jesenice dočakale konec vojne.

Po 2. svetovni vojni so prostovoljne delovne brigade odstranjevale ruševine hiš, postajnega poslopja in ostanke uničene železniške infrastrukture. Udarniško delo je bilo organizirano tudi v železarni Kranjske industrijske družbe, ki je leta 1945 prešla v državno last in se preimenovala v Železarno Jesenice. Naslednje leto so prižgali plavža in obnova domovine je stekla. Pouk se je pričel v prostorih meščanske in narodne šole na Jesenicah. Gimnazija Jesenice je bila ustanovljena v šolskem letu 1945/46. Štiri leta je pouk potekal v prostorih meščanske šole. Leta 1949 se je gimnazija preselila v stavbo, ki je takrat dobila ime Gimnazija. Prostore je delila z osnovno šolo do izgradnje nove šolske stavbe na Tomšičevi ulici.

Osnovno šolo Prežihov Voranc je 1. septembra 1957 ustanovil Občinski ljudski odbor Jesenice za 497 učencev od 1. do 5. razreda. Pouk je bil dopoldan in popoldan. Učenci nižjih razredov so imeli pouk v jaslih, učenci petih razredov pa v gimnaziji. Učitelji na

višji stopnji so bili zaposleni na Gimnaziji Jesenice. V šolskem letu 1958/59 je postala popolna osemletka. Leta 1958 se je osemletka Tone Čufar preimenovala v **Osnovno šolo Tone Čufar**. Z gradnjo nove šolske stavbe, ki so jo slovesno predali namenu leta 1960, so bili pogoji za delo mnogo boljši, pouk športne vzgoje pa je še vedno potekal v telovadnici TVD Partizan. V eni zgradbi sta od šolskega leta 1959/1960 sobivali dve šoli: **Osnovna šola Prežihovega Voranca in Osnovna šola Toneta Čufarja**. V zahodni polovici stavbe je bila Vorančeva šola, v vzhodni pa Čufarjeva. V šolskem letu 1960/61 sta bila urejena še telovadnica in šolsko igrišče. Kljub temu so nekateri učenci OŠ Tone Čufar gostovali v stavbi Gimnazije, ker je bila šola že takrat premajhna. Naslednje leto sta se priključili še osnovni šoli na Hrušici in v Planini pod Golico. Šolo je obiskovalo več kot 900 učencev. V šolskem letu 1967/68 je bila ukinjena oddelčna šola Planina pod Golico. Z gradnjo šolskih centrov so se zaprle podružnične šole, ki so delovale na Hrušici, v Javorniškem Rovtu, Planini pod Golico in na Blejski Dobravi.

Že v začetku šestdesetih let so razmišljali o novi šoli na Plavžu. Leta 1978 je bil s pomočjo samoprispevka občanov zgrajen prvi del šolskega centra na Plavžu, 1. septembra 1978 pa je v Osnovni šoli Tone Čufar prvič zazvonil šolski zvonec za učence razredne stopnje v celodnevni osnovni šoli. Učenci predmetne stopnje so se na Plavž preselili v šolskem letu 1979/80, ko je bila tudi uradna otvoritev šolskega centra na Plavžu, Osnovne šole Tone Čufar.

V šolskem letu 1990/1991 se je Slovenija osamosvojila. 25. junija 1991 sta bili razglašeni neodvisnost in samostojnost Republike Slovenije. Med 27. junijem in 7. julijem je potekala vojna, s katero si je Slovenija priborila svojo neodvisnost od SFRJ. Bojne aktivnosti so se izvajale tudi na Jesenicah. Ko so 27. junija 1991 zatulile sirene, je OŠ Prežihovega Voranca ponudila zatočišče pripadnikom teritorialnih enot. Vojašnicam so prekinili oskrbo s hrano, vodo in elektriko. Na Javorniku so nastale barikade. Jugoslovanska armada je zasedla mejni plato karavanškega tunela. Prišlo je do streljanja in kasneje do pogajanj, ki so se končala z umikom vojske v vojašnice in z nemoteno oskrbo.

Po osamosvojitvi je bilo na Osnovni šoli Prežihovega Voranca še vedno okoli 900 učencev. Zaradi prostorske stiske je v šolskem letu 1993/94 prišlo do izdelave idejnega projekta za prizidek na severni strani šolske stavbe, njegova gradnja se je začela leta 1995, slovesno odprtje prizidka pa je bilo jeseni 1996. V šolskem letu 1997/98 je število

učencev začelo upadati. Pričela se je gradnja športne dvorane in priprave na uvedbo devetletke. V septembru 1999 je bila športna dvorana predana svojemu namenu. V šolskem letu 2000/01 je stopila v šolo prva generacija šestletnikov, za katero je bilo organizirano še jutranje varstvo. V naslednjem šolskem letu je bila devetletka že utečena in šola se je pripravljala še na uvedbo na predmetni stopnji. Priključili so se mreži Unescovih šol. V okviru projekta Cmeplus so šolo obiskali predstavniki 11 evropskih držav in se seznanili z načinom dela in organizacijo. V letu 2007/2008 so praznovali svojo 50-letnico. Osnovno šolo Prežihovega Voranca v šolskem letu 2016/2017 obiskuje 612 učenk in učencev v 27 oddelkih.

Osnovna šola Tone Čufar je v letu 1992/93 prešla na enoizmenski pouk. V šolskem letu 1994/95 se je preimenovala v Osnovno šolo Toneta Čufarja Jesenice. Devetletko so uvedli v šolskem letu 2002/2003. V preteklosti so to šolo obiskovali učenci s Plavža in z Blejske Dobrave. Prva leta osnovne šole na Plavžu šolski okoliš ni bil strogo določen, kasneje pa so ga točno določili. Sedaj Osnovno šolo Toneta Čufarja obiskujejo učenci iz Planine pod Golico, Plavškega Rovta, s Hrušice in Zgornjega Plavža. V šolskem letu 2016/2017 jo obiskuje 654 učenk in učencev v 29 oddelkih.

Začetki Osnovne šole Poldeta Stražišarja segajo v šolsko leto 1958/59, ko je v OŠ Koroška Bela začel delovati oddelek z otroki s posebnimi potrebami. Že naslednje leto je oddelek prerasel v samostojno ustanovo, OŠ s prilagojenim programom, ki je bila dobrih pet let brez lastnih prostorov in je gostovala v prostorih OŠ Prežihov Voranc, OŠ Tone Čufar, OŠ Koroška Bela, Gimnazije in Kosove graščine. Stanje je bilo zelo težko, pogoji za delo v gostujočih šolah pa za otroke s posebnimi potrebami neustrezni. Prve lastne učilnice so uspeli dobiti 1966/67 v adaptirani stavbi nekdanjega vrtca, nasproti glavnega vhoda v Železarno Jesenice (ob Delavskem domu pri Jelenu). Prostori tudi tu niso ustrezali zaradi bližine glavne ceste in hrupa, zaradi železarne in dima, ki je prihajal iz bližnjih plavških dimnikov ter zaradi premajhnih oken, ki niso dajala primerne svetlobe. V naslednjih letih se je dejavnost širila. Zaradi pomanjkanja učilnic so šoli v letu 1973/74 dozidali prizidek in tako pridobili 6 novih učilnic, ki pa, v primerjavi z rednimi OŠ v občini, niso dopuščale nobenega »razkošja«. Še vedno so morali gostovati na različnih lokacijah. Svoje šolsko poslopje so dobili v obnovljenem in predelanem nekdanjem dijaškem domu Železarskega izobraževalnega centra šele leta 1990. Leta 1977 so odprli oddelek delovnega usposabljanja, naslednje leto razvojni

oddelek, v šolskem letu 1980/81 pa še delavnice pod posebnimi pogoji. Osnovno šolo Poldeta Stražišarja v šolskem letu 2016/2017 obiskuje 47 učenk in učencev v 7 oddelkih.

Gimnazija Jesenice je bila ustanovljena v šolskem letu 1945/46. Štiri leta je pouk potekal v prostorih sedanje kemične čistilnice. Leta 1949 se je preselila v stavbo, ki si je nadela ime Gimnazija, katerega je obdržala tudi v časih usmerjenega izobraževanja. V času od 1970 do 1983 je bila v sklopu gimnazije ustanovljena srednja ekonomska šola in dva letnika pedagoške gimnazije (prvi in drugi letnik na Jesenicah, tretji in četrti v Kranju). V šolskem letu 1983/84 je prišlo do združitve jeseniških srednjih šol v Center srednjega usmerjenega izobraževanja. Pouk družboslovne usmeritve gimnazije in srednje medicinske šole je potekal v stavbi Gimnazije, naravoslovne usmeritve gimnazije pa v stavbi nekdanjega Železarskega izobraževalnega centra. Center srednjega usmerjenega izobraževanja se je 6. avgusta 1993 razdružil v Gimnazijo Jesenice in Srednjo šolo. Leta 1994 je bila stavba Gimnazije obnovljena, naslednje leto pa so ji dogradili sodobno telovadnico. V šolskem letu 2003/04 so vpisali prvo generacijo gimnazijcev, perspektivnih športnikov. V letu 2004/05 so uspeli na razpisu za projektno uvajanje evropskega oddelka. Dijaki so v evropskem oddelku lahko poglobljali znanje angleščine ali nemščine. V istem šolskem letu so pridobili soglasje za izvajanje maturitetnega tečaja. Na žalost je evropski oddelek ostal le štiriletni projekt in se je zaključil v šolskem letu 2010/11.

Leta 2001 je Turistična zveza Slovenije podelila Gimnaziji Jesenice Priznanje za drugo mesto s pečatom gostoljubnosti. Za svoje delo je kolektiv leta 2003 prejel občinsko plaketo na področju šolstva. V šolskem letu 2012/13 je bila Gimnazija Jesenice razglašena za najbolj športno srednjo šolo Slovenije in leta 2015 je prejela zlato plaketo Športne zveze Jesenice. Ob 60-letnici Gimnazije Jesenice so izdali jubilejni zbornik, deset let kasneje pa so v novem zborniku obeležili svojo 70-letnico. Gimnazijo Jesenice v šolskem letu 2016/2017 obiskuje 341 dijakov v gimnazijskem programu in športnih oddelkih.

Železarska strokovna šola, pozneje Železarski izobraževalni center, se je leta 1947 preselila v današnjo stavbo. Leto kasneje se je v šolo priselil tudi delavski tehnikum, ki je prej gostoval v domu Partizan. Leta 1955 je bil odprt redni oddelek 4-letne metalurške tehniške šole za potrebe Železarne Jesenice. V naslednjih letih se je v šolo preselila tudi

vajeniška šola z vsemi kovinarskimi in elektrikarskimi poklici. V šolskem letu 1963/64 so se učenci prvič vpisali v strojno tehniško šolo, ki je bila najprej dislocirana enota ljubljanske tehniške šole, po nekaj letih pa je postala samostojna. 1. septembra 1969 je bila ustanovljena dveletna šola za ozke profile metalurških delavcev, kamor so se lahko vpisali učenci z dokončanim 6. ali 7. razredom osnovne šole.

S samoprispevkom v višini 1% osebnega dohodka, za katerega so se odločili delavci šole, so leta 1972 pričeli z gradnjo telovadnice ter spodbudili gospodarske in družbene organizacije, da so finančno pomagale. Leta 1976 sta bila telovadnica in trim kabinet zgrajena. V letu 1978 je bilo dograjeno še tretje nadstropje stavbe. Takrat so zadnjič vpisali dijake v program za poklic elektrikar. Ob 40-letnici Železarskega izobraževalnega centra Jesenice so izdali jubilejni zbornik. Železarski izobraževalni center je v šolskem letu 1981/82 začel izobraževati učence v programu naravoslovno-matematični tehnik. V času usmerjenega izobraževanja sta se leta 1984 Železarskemu izobraževalnemu centru priključili Gimnazija Jesenice in Zdravstvena šola Jesenice. Leta 1993 so ukinili program metalurški tehnik, čeprav so potrebe in interes za prihodnost obstajali.

V šolskem letu 1992/93 so se gimnazijski oddelki začeli seliti v stavbo Gimnazije, Center pa je v šolskem letu 1993/94 pridobil nov program, in sicer podjetniško poslovanje. Leta 1994 se je Center srednjega usmerjenega izobraževanja združil v Gimnazijo Jesenice in Srednjo šolo Jesenice. Poleg izobraževanja mladine je ves čas potekalo tudi izobraževanje odraslih v celoletnih programih za mladino in v tečajih za potrebe gospodarstva. Na Srednji šoli Jesenice vpisujejo v programe s področja strojništva, ekonomije in zdravstva. V šolskem letu 2003/2004 so v Srednjo šolo Jesenice prvič vpisali dijake v program predšolske vzgoje. V šolskem letu 2016/2017 obiskuje Srednjo šolo Jesenice 615 dijakov.

Glasbena šola Jesenice je bila ustanovljena 1. septembra 1947 z odlokom Ministrstva za prosveto in kulturo Ljudske republike Slovenije. Prostore je imela v stavbi Gimnazije, glasbila je dobila od narodne imovine, pri ureditvi prostorov pa je finančno pomagala Železarna. 129 učencev se je učilo klavir, harmoniko, godala, pihala, trobila in petje. V letu 1964 je šola odprla oddelke v Žirovnici, Mojstrani in Kranjski Gori. Od leta 1977 šola sodeluje z zamejskimi Slovenci na Avstrijskem Koroškem in v Kanalski dolini v Italiji. V letu 1993 je šola dobila začasne prostore v samskem domu na Kejžarjevi 22, baletni oddelek pa je gostoval v prostorih Osnovne šole Poldeta Stražišarja in

Gledališča Toneta Čufarja. 20. marca 2005 je šola dobila lastne prostore za izvajanje glasbene dejavnosti v Kasarni na Stari Savi. Šola ima 18 učilnic za individualni pouk, 2 učilnici za skupinski pouk, zbornico, knjižnico, prostore uprave ter koncertno in baletno dvorano. Danes obiskuje Glasbeno šolo Jesenice 485 učencev, ki se izobražujejo po programih glasba in ples. Šola se lahko pohvali s harmonikarskim, pihalnim, godalnim in simfoničnim orkestrom ter pevskim zborom.

Ljudska univerza Jesenice je javni vzgojno-izobraževalni zavod, ustanovljen leta 1959. Leta 1953 je »na tradicijah predvojnega izobraževanja delavcev v okviru takratne Svobode« Delavsko prosvetno društvo Tone Čufar ustanovilo izobraževalno sekcijo, ki se je leta 1957 preimenovala v Ljudsko univerzo. Temu amaterskemu združenju pa sčasoma ni več uspevalo zadovoljevati potreb po izobraževanju in tako je bila leta 1959 na pobudo občine Jesenice ustanovljena Poklicna delavska univerza, in sicer z namenom zagotavljanja možnosti pridobivanja, nadgrajevanja in obnavljanja znanja za občane. Prve prostore je imela v stavbi Gimnazije. Leta 1993 so se preselili v prostore na Titovi cesti, leta 2001 v prostore nekdanjega vrtca na Tavčarjevi ulici.

Ljudska univerza Jesenice od leta 2010 deluje v novih prostorih Rondoja Jesenice na Delavski ulici 1. S svojo dejavnostjo pokriva območje občin Jesenice, Kranjska Gora in Žirovnica, v nekaterih oblikah pa tudi širše. Na Ljudski univerzi Jesenice imajo sedež tudi Središče za samostojno učenje, Svetovalno središče Gorenjska, katerega namen je odraslim zagotavljati kakovostno, strokovno in celostno informiranje in svetovanje kot podporo njihovemu izobraževanju in učenju, Center vseživljenjskega učenja Gorenjska, katerega namen je nadaljnji razvoj ponudbe svetovanja in informiranja, samostojnega učenja in promocija vseživljenjskega učenja s poudarkom na neformalnem izobraževanju, Center za svetovanje in vrednotenje znanja zaposlenih Gorenjske, Center za pridobivanje kompetenc Gorenjske ter Center medgeneracijskega sodelovanja. V različne oblike izobraževanja se lahko vključujejo učenci, mladi, odrasli in starejši. Udeleženci imajo na voljo bogato ponudbo neformalnega izobraževanja s kakovostnimi mentorji in predavatelji za vse generacije, v obliki zanimivih in privlačnih programov učenja ter usposabljanja, ki potekajo v prijetnem in sodobno opremljenem učnem okolju ter ob pomoči prijaznih, usposobljenih svetovalcev. Svojo strokovnost in kakovost potrjujejo z vključenostjo in aktivnim sodelovanjem v lokalnih partnerskih, nacionalnih ter mednarodnih projektih na področju izobraževanja.

Fakulteta za zdravstvo Jesenice je samostojni visokošolski zavod, ki ga je ustanovila Občina Jesenice na lastno pobudo in pobudo Splošne bolnišnice Jesenice. Projekt so podprli Ministrstvo za zdravje, tedanje Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ter strokovne organizacije in združenja. Šola je nastala zaradi pomanjkanja diplomiranih medicinskih sester, želje občine, da pridobi visokošolski program, in zaradi pripravljenosti zdravstvenih zavodov v regiji, da sprejmejo izziv postati učna baza in sodelovati s šolo. V septembru 2006 je bila akreditirana pri Svetu RS za visoko šolstvo kot Visoka šola za zdravstveno nego Jesenice. Prostore je dobila v prenovljeni nekdanji stavbi Merkurja na Plavžu. S pedagoškim procesom in raziskovalno dejavnostjo so pričeli v študijskem letu 2007/2008. V naslednjih letih so se preoblikovali v Fakulteto za zdravstvo Jesenice, ki je poleti 2014 postala pravna naslednica Visoke šole za zdravstveno nego. Šola ima jasno vizijo in strategijo razvoja izobraževanja, raziskovanja in izboljševanja prakse v zdravstveni negi v slovenskem prostoru. Razvoj šole temelji na temeljih znanja, raziskovanja, fleksibilnosti, inovativnosti ter na iskanju odličnosti v integraciji z domačim in evropskim okoljem. Šola ima sodobno opremljene prostore za izvajanje dejavnosti na sedežu šole na Jesenicah in na dislocirani enoti v Ljubljani. V študijskem letu 2016/2017 je v dodiplomski študij Zdravstvena nega vpisanih 299 študentov, v podiplomski študij Zdravstvena nega 19 študentov, v podiplomski študij Promocija zdravja pa 17 študentov.

Sklepna misel ...

Šolstvo na Jesenicah ima dolgo in bogato tradicijo, ki je povezana z razvojem železarstva in z rastjo ter razvojem mesta. Od začetkov lahko sledimo vzporednemu razvoju osnovnih šol, ki so jih obiskovali otroci, in šol, ki so nastale in se razvijale pod okriljem železarne in njenih lastnikov. Ta proces se je pričel že v drugi polovici 19. stoletja, se nadaljeval pred 1. svetovno vojno in se pospešil med obema vojnoma, ko so Jesenice postale mesto. Z razvojem železarske industrije in mesta so se večale tudi potrebe po izobraženem kadru z različnih področij, od tehničnega kadra, ki ga je potrebovala železarna, do zdravstvenega kadra, ki ga je potrebovala bolnišnica, pedagoškega kadra in drugih profilov izobrazbe. Po drugi svetovni vojni so Jesenice z Gimnazijo in Železarskim izobraževalnim centrom postale izobraževalno središče severozahodne Slovenije. Z ustanovitvijo Fakultete za zdravstvo pa Jesenice želijo postati del univerzitetnega prostora v Sloveniji. Njeno povezovanje z lokalnim,

regijskim, slovenskim in mednarodnim okoljem prinaša našemu mestu priložnost, da dolgoletno tradicijo na področju izobraževanja utrdi in nadgradi.

Pri Janezku na Murovi okoli 1970. V tej stavbi je bila prva šola. (Foto Božo Črešnik, fototeka GMJ)

Učitelj Janez Klobčič in jeseniški šolski odbor pred letom 1900 (fototeka GMJ)

Viri:
Na prvem mestu naj omenim Zgodovino šole na Jesenicah (Kratek oris od ustanovitve do danes) iz leta 1939, avtorja Stanka Lampiča in z dodatki Valentina Razingerja iz leta 1965 ter arhivsko gradivo, ki ga hrani Slovenski šolski muzej v Ljubljani. Uporabila sem tudi podatke iz besedila Iz zgodovine mesta Jesenic, avtorja dr. Marka Mugerlija, kustosa Gornjesavskega muzeja Jesenice ter iz zapisanih spominov Matija Sušnika (O meščanski šoli na Jesenicah) in Alojza Smrekarja (Zgodovina in razvoj glasbe na Jesenicah), ki ju hrani Gornjesavski muzej Jesenice (GMJ, fond Spomini). V članku sem uporabila tudi podatke in odlomke iz tekstov na uradnih spletnih straneh navedenih šol.

Literatura:

ORIS ZGODOVINE JESENIŠKEGA ŠOLSTVA (besedilo Jože Tomažič) ŽELEZAR: glasilo delovnega kolektiva SOZD SŽ Železarne Jesenice. Letn. 1, št. 1 (1951), letn. 10, št. 6 (1961), letn. 1, št. 1 (1959), letn. 40 [i. e. 33], št. 3 (1991). Jesenice: Železarne, 1959 – 1991

OSNOVNA ŠOLA PREŽIHOVEGA VORANCA Ustavimo čas: 1957 – 2007: [publikacija OŠ Prežihovega Voranca Jesenice] / [publikacijo pripravila Mateja Vahčič v sodelovanju z nekdanjimi in sedanjimi delavci šole in učenci Lauro Požnel ... [et al.]; ilustracije Mitja Kocjančič; fotografije arhiv šole in zasebni arhivi posameznikov]. Jesenice: Osnovna šola Prežihov Voranc, 2007 (Žirovnica: Medium).

OSNOVNA ŠOLA TONETA ČUFARJA OŠ Toneta Čufarja: 50 let / [podatke zbrali in uredili Branka Ščap, Jožica Bergel; uredil Gaber Klinar]. [Jesenice: OŠ Toneta Čufarja], 2007.

OSNOVNA ŠOLA POLDETA STRAŽIŠARJA Šola kot vsaka druga: zbornik ob 50-letnici OŠ Poldeta Stražišarja Jesenice / [besedila Barbara Aljaž ... [et al.]; izbor fotografij Stanka Torkar, Maričca Frece, Natalija Štular; uredila Natalija Štular]. Jesenice: Osnovna šola Poldeta Stražišarja, 2008 (Jesenice: Antus).

GAUDEAMUS igitur: Gimnazija Jesenice: ob 50-letnici jeseniške gimnazije / [urednik Aleksander Klinar; tekst Nina Mežek ... et al.]. Jesenice: Gimnazija, 1994 (Radovljica: Medium).

GIMNAZIJA Zbornik ob 60-letnici Gimnazije Jesenice / [urednica zbornika Magdalena Cundrič]. Jesenice: Gimnazija, 2005 (Jesenice: Antus).

GIMNAZIJA JESENICE Zbornik ob 70-letnici Gimnazije Jesenice / [uredniki Tone Konobelj ... et al.]. Jesenice: Gimnazija, 2015 (Žirovnica: Medium).

ŽELEZARSKI IZOBRAŽEVALNI CENTER Železarski izobraževalni center Jesenice: 1938 – 1978: 40 let. [Jesenice: Železarski izobraževalni center, 1979].

GLASBENA ŠOLA JESENICE 60 let Glasbene šole Jesenice: 1947 – 2007 / [gradivo zbrala in uredila Martina Valant; pogovore zbrala in uredila Nina Jamar; fotografije: arhiv Glasbene šole Jesenice, Claudia Markizeti]. Jesenice: Glasbena šola, 2007.

FAKULTETA ZA ZDRAVSTVENO NEGO Sedem let rasti 7 let rasti: zbornik ob inauguraciji Fakultete za zdravstvo Jesenice / [avtorici besedila o fakulteti Brigita Skela Savič, Simona Hvalič Touzery; uredništvo Brigita Skela Savič, Simona Hvalič Touzery; fotografije Andrej Križ, arhiv FZJ]. Jesenice: Fakulteta za zdravstvo, 2014 (Ljubljana: Salve).